

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 października 2014 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:SSO Anna Czarnecka

Sędziowie:SSO Danuta Silska (spr.) SSO Rafał Kubiak

Protokolant:prot. sąd. Barbara Grześkowiak

po rozpoznaniu w dniu 21 października 2014 r., w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. T.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego we W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Szamotułach

z dnia 22 lipca 2013 r.

sygn. akt I C 1075/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.500 zł (tysiąc pięćset złotych),
2. w pozostałym zakresie powództwo oddala,
3. nie obciąża powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego;

II. w pozostałym zakresie apelację oddala;

III. nie obciąża powoda kosztami zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

/-/ D. Silska /-/ A. Czarnecka /-/ R. Kubiak

UZASADNIENIE

Powód A. T. w pozwie przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Zakładu Karnego we W. wniósł o zasądzenie kwoty 30.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia ogłoszenia wyroku tytułem zadośćuczynienia. Podał, że cele nie spełniały 3 m² powierzchni na jednego osadzonego, w celach 306, 307, 297 oddziału III C były pluskwy, w żadnej celi nie było kącika sanitarnego całkowicie zabudowanego, brak było ciepłej wody, łóżka metalowe, piętrowe były bez bocznych zabezpieczeń i drabinki.

W odpowiedzi na pozew Dyrektor Zakładu Karnego we W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu podniósł, że powód w trakcie całego pobytu przebywał w celach spełniających ustawowe normy powierzchni przypadające na jednego osadzonego z wyjątkiem okresu od dnia 27 czerwca 2012 r. do dnia 11 lipca 2012 r., kiedy umieszczony był w celi przeludnionej na podstawie indywidualnej decyzji Dyrektora ZK. Wszystkie zarzuty i twierdzenia powoda są nieprawdziwe i gołosłowne. Warunki bytowe pozwany realizuje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa tj. przepisami k.k.w., rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych (Dz. U. 03.186.1820). Powód zgodnie z przepisami k.k.w. był uprawniony do składania wniosków, skarg i prośb do organów właściwych do ich rozpatrzenia. Powód przebywając w ZK W. nie składał żadnych skarg czy prośb. Przeprowadzane przez uprawnione organy kontrolne, a także przeprowadzane corocznie wizytacje sędziego penitencjarnego nie wykazywały żadnych nieprawidłowości w działaniu jednostki pozwanej. Zarzucił, że powód będąc recydywistą penitencjarnym musiał przywyknąć do trudnych warunków egzystencji. Ponadto zasądzenie zadośćuczynienia byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Wyrokiem z dnia 22 lipca 2013 r. Sąd Rejonowy w Szamotułach oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2.400 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe orzeczenie Sąd I instancji wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych.

Powód A. T. przebywał w Zakładzie Karnym we W. w okresie od 4 października 2011 r. do 14 listopada 2012 r. w następujących celach mieszkalnych:

- od 04.10.2011 r. w celi nr 128 o powierzchni 16,10 m² pawilon B oddział I,
- od 20.10.2011 r. w celi nr 152 o powierzchni 16,10 m² pawilon B oddział II,
- od 07.11.2011 r. w celi nr 297 o powierzchni 16,10 m² pawilon C oddział III,
- od 05.12.2011 r. w celi nr 306 o powierzchni 16,00 m² pawilon C oddział III,
- od 19.01.2012 r. w celi nr 307 o powierzchni 16,50 m² pawilon C oddział III,
- od 27.06.2012 r. w celi nr 297 o powierzchni 16,10 m² pawilon C oddział III,
- od 19.07.2012 r. w celi nr 205 o powierzchni 16,00 m² pawilon B oddział IV,
- od 12.09.2012 r. w celi nr 219 o powierzchni 16,00 m² pawilon B oddział IV,
- od 13.09.2012 r. w celi nr 205 o powierzchni 16,00 m² pawilon B oddział IV.

W okresie od 27 czerwca 2012 r. do 19 lipca 2012 r. A. T. przebywał w celi, w której nie było zachowanej powierzchni 3 m² na jedną osobę.

Z ustaleń Sądu I instancji wynika, że Zakład Karny we W. ma podpisaną umowę z Przedsiębiorstwem (...) z siedzibą w P. na wykonanie usługi dezynsekcyjnej i deratyzacyjnej na terenie całego zakładu oraz monitoringu ustawionych pułapek w pomieszczeniach i na terenie przyległym do bloku żywnościowego. W okresie od października 2011 r. do listopada 2012 r. usługa była wykonywana cztery razy.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód został skazany za kradzież z włamaniem i paserstwo. Przebywa w różnych zakładach karnych i aresztach śledczych z przerwami od 30 lat.

Dokonując ustaleń faktycznych Sąd I instancji oparł się na dowodach przedstawionych przez pozwanego. Wartość dowodowa zgromadzonych w sprawie dokumentów nie budziła wątpliwości Sądu, w szczególności z uwagi na fakt, że nie były one kwestionowane przez powoda.

Na podstawie powyższych ustaleń Sąd Rejonowy poczynił następujące rozważania prawne.

Sąd I instancji wskazał, że z treści pozwu wynika, że powód dochodził odszkodowania za szkodę niemajątkową, tzw. zadośćuczynienia. Zadośćuczynienie może być zasądzone w razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, a także w przypadku naruszenia dóbr osobistych. Powód nie podał wprost jakich dóbr osobistych dotyczy pozew ale z uzasadnienia pozwu można wnosić, że chodzi o godność i intymność.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że dobrami osobistymi są wartości o charakterze niemajątkowym, ściśle związane z człowiekiem, decydujące o jego bycie, pozycji społecznej, będące wyrazem odrębności fizycznej i psychicznej oraz możliwości twórczych, powszechnie uznane w społeczeństwie i akceptowane przez system prawny.

Nadto w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku podkreślono, że kodeks cywilny nie zawiera definicji dóbr osobistych, lecz ogranicza się do stwierdzenia, że dobrami osobistymi człowieka są w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska. Sfera intymności obejmuje ten zakres faktów dotyczących jednostki i jej przeżyć, który w zasadzie nie jest przez nią ujawniony nawet osobom najbliższym i którego odsłonięcie przed kimkolwiek wywołuje zawsze uczucie wstydu, zakłopotania i udręki. Natomiast godność jest elementem czci człowieka i konkretyzuje się w poczuciu własnej wartości człowieka i oczekiwaniu szacunku ze strony innych ludzi.

Sąd I instancji wskazał, że zgodnie z treścią art. 23 k.c. dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną prawa cywilnego. Kodeks cywilny nie chroni jednak przed każdym, jakimkolwiek naruszeniem dóbr osobistych. Możliwość żądania ochrony prawnej jest uzależniona od tego czy naruszenie dobra osobistego jest jednocześnie naruszeniem prawa podmiotowego. Dla istnienia dobra osobistego i uznania, że doszło do jego naruszenia, znaczenie mają oceny społeczne, analiza z punktu widzenia rozsądnego człowieka; nie ma natomiast znaczenia subiektywne przekonanie zainteresowanego, powołując się w tym zakresie na orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Przesłankami odpowiedzialności na tle ochrony dóbr osobistych w świetle art. 24 § 1 k.c. są naruszenie dobra osobistego lub zagrożenie naruszeniem oraz bezprawność działania. W art. 24 § 1 k.c. zostało ustanowione domniemanie bezprawności działania naruszającego dobro osobiste, przez co to na powodzie spoczywa ciężar wykazania w procesie pierwszej z powyższych przesłanek, zaś na pozwanym spoczywa ciężar udowodnienia okoliczności wyłączających bezprawność działania. Rzeczą powoda jest zatem określenie, w jakich swoich odczuciach i w jakich konkretnych prawem przewidzianych dobrach osobistych został dotknięty zachowaniem sprawcy. Natomiast okolicznościami wyłączającymi bezprawność działania, których udowodnienie spoczywa na pozwanym są: 1) działanie w ramach porządku prawnego, w tym wykonywanie prawa podmiotowego, 2) działanie w obronie uzasadnionego interesu 3) zgoda pokrzywdzonego oraz 4) nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.). A zatem specyfiką konstrukcji ochrony dóbr osobistych jest odmienny od typowego rozkład ciężaru dowodu. To nie na stronie powodowej spoczywa ciężar dowodu wykazującego bezprawność działania, lecz to pozwany ma wykazać, że był uprawniony do określonego działania lub też zachodzą inne przyczyny wyłączające bezprawność.

Sąd Rejonowy odwołał się do treści przepisu art. 6 k.c., zgodnie z którym ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne, czyli ciężar dowodu spoczywa na tym, kto przedstawia określone twierdzenia, a nie na tym, kto im przeczy (*ei incumbit probatio qui dicit non qui negat*). Osoby chcące wywieść określone skutki prawne powołują się na fakty, z których skutki te wynikają, dlatego takie dowodzenie określa się też często jako czynność mającą na celu wykazanie prawdziwości lub nieprawdziwości twierdzeń stron o faktach.

Odnosząc powyższe rozważania do niniejszej sprawy Sąd I instancji wskazał, że to na powodzie spoczywał ciężar udowodnienia okoliczności faktycznych, z których wywodzi swoje roszczenie oraz powstania krzywdy. Powód nie złożył żadnych wniosków dowodowych ograniczając się do samych twierdzeń. Powód zażądał przedłożenia przez pozwanego listy osób, z którymi przebywał w celach mieszkalnych, ale nie wnioskował o przesłuchanie żadnych świadków. Wobec tego, że pozwany zaprzeczył twierdzeniom powoda roszczenie należy uznać za nieudowodnione.

Zdaniem Sądu Rejonowego podstawę prawną do zrekompensowania poniesionej szkody przez powoda stanowi art. 448 k.c. Zgodnie ze wskazanym przepisem w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia naruszenia. Zdarzeniem wyrządzającym szkodę musi być czyn niedozwolony. Możliwość zasądzenia stosownej kwoty pieniężnej na podstawie art. 448 k.c. związana jest z naruszeniem jakiegokolwiek prawnie chronionego dobra osobistego (art. 23 k.c.). Dla zasądzenia zadośćuczynienia wystarczy tylko bezprawność naruszenia (zagrożenia) dobra osobistego, natomiast nie jest wymagana wina.

Sąd I instancji zwrócił uwagę, że warunki odbywania kary pozbawienia wolności są określone przepisami prawa. Zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m². Cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

Z ustaleń Sądu wynika, że A. T. przebywał w celi, w której na jednego osadzonego przypadało mniej niż 3 m². Pozwany podał, że umieszczenie w przeludnionej celi nastąpiło na podstawie decyzji Dyrektora ZK, ale tej decyzji nie przedłożył. W ocenie Sądu Rejonowego umieszczenie skazanego w celi nie spełniającej normy metrażowej mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych powoda. Jednak samo osadzenie w przeludnionej celi nie jest wystarczającą podstawą do uwzględnienia żądania zasądzenia odszkodowania. Oddzielenie ubikacji od reszty celi za pomocą płyty do wysokości ok. 1,30 m nie zapewnia pełnej intymności, ale jest to wystarczające do zapewnienia wzrokowej izolacji osób korzystających z toalety od pozostałych osadzonych. Zdaniem Sądu I instancji nie wiadomo w jaki sposób piętrowe łóżka bez drabinek i bocznych zabezpieczeń miały naruszać dobra osobiste powoda, tym bardziej, że nie wiadomo nawet czy powód spał na dolnym czy górnym łóżku. Pozwany nie zaprzeczył, że w celach mieszkalnych pojawiają się pluskwy ale podał, że wykonywana jest dezynsekcja cel. Ponadto Sąd wskazał, że brak ciepłej wody w celi w sytuacji, gdy osadzeni mają dostarczane pościelenie, ubrania i żywność nie stanowi szczególnego udręczenia, powołując się na treść przepisów art. 109 i 111 k.k.w.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że nawet stwierdzenie naruszenia dóbr osobistych nie oznacza, że powstaje obowiązek zasądzenia zadośćuczynienia. Przepis art. 24 k.c. wskazuje bowiem rozmaite środki ochrony prawnej w przypadku naruszenia dóbr osobistych. Tylko jedną z form jest rekompensata pieniężna w formie zadośćuczynienia. Zasądzenie zadośćuczynienia ma charakter fakultatywny i od oceny sądu zależy przyznanie pokrzywdzonemu ochrony w tej formie, nawet jeśli spełniona została przesłanka w postaci bezprawności naruszenia dobra osobistego. Podstawowym kryterium decydującym o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia winien być rozmiar i intensywność doznanej krzywdy (ocenianej według miar zobiektywizowanych), stopień negatywnych konsekwencji dla pokrzywdzonego i rodzaj naruszonego dobra.

Osadzenie w zakładzie karnym ze swej istoty wiąże się z naruszeniem dobra osobistego jakim jest wolność skazanego, zatem cierpienia i upokorzenia stanowiące podstawę przyznania zadośćuczynienia muszą wyraźnie wykraczać poza nieunikniony element cierpienia wpisanego w pozbawienie wolności.

Szkoda musi posiadać walor realny. Samo tylko prawdopodobieństwo utraty zdrowia i zagrożenia wyrządzenia szkody nie stanowi podstawy zasądzenia odszkodowania i ewentualnego zadośćuczynienia za hipotetyczną możliwość wyrządzenia krzywdy, która stanowi niemajątkowy skutek naruszenia dóbr osobistych. Uszczerbki te mogą polegać

na fizycznych dolegliwościach i psychicznych cierpieniach bezpośrednio związanych ze stanem zdrowia, ale też z jego dalszymi następstwami w postaci odczuwanego dyskomfortu w wyglądzie, mobilności, poczuciu osamotnienia, nieprzydatności społecznej bądź nawet wykluczenia. Sąd Rejonowy wskazał, że w judykaturze i doktrynie dość powszechnie przyjmuje się wyłącznie kompensacyjny charakter ochrony majątkowej udzielanej pokrzywdzonemu i niedopuszczalność przypisywania jej funkcji represyjnych. Kompensata majątkowa ma na celu przewyciężenie przykrych doznań. Służyć temu ma nie tylko udzielenie pokrzywdzonemu należynej satysfakcji moralnej w postaci uznania jego krzywdy wyrokiem sądu, ale także zobowiązanie do świadczenia pieniężnego, które umożliwi pełniejsze zaspokojenie potrzeb i pragnień pokrzywdzonego.

Sąd I instancji podkreślił, że powód jest osobą wielokrotnie karaną, która wiele lat swojego życia spędziła w różnych jednostkach penitencjarnych. W ocenie Sądu warunki panujące w Zakładzie Karnym we W. nie powinny więc stanowić dla niego nowości, zaskoczenia, ani szczególnej udręki. Jedynie na skutek własnych czynów A. T. znalazł się w Zakładzie Karnym we W.. W związku z powyższym krzywda jaka mogła wystąpić u powoda nie powinna być oceniona jako rozległa i uzasadniająca wypłatę pieniężnego zadośćuczynienia.

Ponadto zdaniem Sądu Rejonowego przyznanie stronie powodowej zadośćuczynienia naruszałoby zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.). Powód naruszając porządek prawny miał świadomość, iż zostanie mu wymierzona kara, a z uwagi na powszechnie znane skromne warunki pobytu w jednostkach penitencjarnych będzie odbywał karę pozbawienia wolności w takich właśnie warunkach. Państwo w miarę swych możliwości finansowych realizuje obowiązki humanitarne jej wykonywania przez nieodpłatne dostarczanie cel o określonym standardzie, wyżywienia, z możliwością nauki i spędzania czasu wolnego. Powód znalazł się w zakładzie karnym na skutek naruszania porządku prawnego przyjętego w społeczeństwie. Zasądzone zadośćuczynienie byłoby natomiast płacone przez Skarb Państwa tj. z majątku gromadzonego przez całe społeczeństwo, w tym ofiary przestępstw osób odbywających karę, co zdaniem Sądu pozostawałoby w sprzeczności z poczuciem sprawiedliwości.

Mając powyższe na uwadze Sąd I instancji powództwo oddalił.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 99 k.p.c. Na zasądzone od powoda na rzecz pozwanego koszty procesu składa się wynagrodzenie pełnomocnika 2.400 zł ustalone w oparciu o § 2 ust. 1 w zw. z § 6 pkt. 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163, poz. 1349). Powód był zwolniony w całości od kosztów sądowych, ale – jak wskazał Sąd Rejonowy - zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi – w myśl przepisu art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2005 r. nr 167, poz.1398 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód, który zaskarżył go w całości. Powyższemu orzeczeniu strona powodowa zarzuciła:

- 1) naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 24 k.c., polegające na błędnym przyjęciu, że powód winien był wykazać istnienie po stronie pozwanej winy, mimo że w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, art. 24 k.c. „nie wymaga dla odpowiedzialności winy sprawcy”,
- 2) naruszenie prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 5 k.c. polegające na przyjęciu, że roszczenia powoda są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, mimo że Sąd I instancji podziela stanowisko powoda w zakresie niezgodności z prawem przeludnienia w celach, niezapewnienia pełnej intymności, obecności pluskiew i braku ciepłej wody w celach.

W związku z powyższym, skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości.

Uzasadniając swoje stanowisko powód wskazał, że Sąd nie uwzględnił jego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, w związku z czym znajdował się w gorszej sytuacji procesowej niż pozwany.

Nadto powód podkreślił, że podał podstawę faktyczną swojego roszczenia (przeludnienie w celach, brak należytego oddzielenia kąpoków sanitarnych od reszty pomieszczeń przeznaczonych do spania, odpoczynku i spożywania posiłków) oraz podnosił, że w związku z powyższym naruszone zostało jego dobro osobiste w postaci godności.

Apelujący wskazał również, jakoby Sąd Rejonowy przyjął nieprawdziwe informacje o powierzchni cel, w których przebywał powód, a ponadto pozbawił go prawa do ustosunkowania się do pisma pozwanego, do powołania ewentualnie świadków i „udowodnienia kłamstwa”, iż cele posiadały zbliżoną powierzchnię mieszkalną oraz dowiedzenia się, czy łóżka posiadają atest i są bezpieczne dla skazanego, który śpi na górnym łóżku.

W odpowiedzi na apelację pozwany domagał się oddalenia apelacji i zasądzenia od powoda kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych, wskazując jednocześnie, że podziela stanowisko Sądu I instancji. Pozwany nadmienił również, że powód w trakcie pobytu w Zakładzie Karnym we W. nie składał żadnych skarg, uwag czy wniosków, a zatem, w ocenie strony pozwanej, nie można zasadnie twierdzić, że doszło do uchybień w realizacji praw osadzonego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja w nieznacznej części zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy poczynił w części prawidłowe ustalenia faktyczne dopuszczając się uchybień w zakresie ustalenia pobytu powoda w celach, gdzie na jednego osadzonego przypada mniej niż 3 m² powierzchni.

W kontekście treści przepisów art. 24 k.c. oraz art. 448 k.c. podnieść należy, że w sprawie o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dobra osobistego w postaci prawa do godnego odbywania kary pozbawienia wolności to na powodzie ciążył obowiązek wykazania, że odbywał karę pozbawienia wolności w określonych warunkach, natomiast na pozwanym spoczywał ciężar wykazania, iż warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda (art. 6 k.c. w zw. z art. 24 k.c., wyrok SN z 28 lutego 2007 r., V CSK 431/06).

Zatem w niniejszej sprawie to na powodzie spoczywał ciężar udowodnienia, że odbywał on kary pozbawienia wolności w warunkach przeludnienia przy nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych.

Nie można podzielić stanowiska Sądu I instancji, że powód nie wykazał inicjatywy dowodowej w zakresie wykazania faktu przebywania w celach przeludnionych.

Powód bowiem już w pozwie wnosił o przeprowadzenie dowodu na okoliczności wykazujące przebywanie w przeludnionych celach, m.in. o zobowiązanie pozwanego do złożenia raportów dziennych i nocnych dotyczących stanu osobowego w celach; również po złożeniu przez pozwanego odpowiedzi na pozew i notatki urzędowej z dnia 5 czerwca 2013r. informującej o okresach pobytu w poszczególnych celach i danych współosadzonych / k.49/ wnosił o zobowiązanie do podania ilości skazanych przebywających z nim w wymienionym okresie w celach na podstawie raportów oraz złożenia raportów z wizytacji zakładu karnego przeprowadzonej przez sędziego penitencjarnego..

Pozwany co prawda zaprzeczył powyższym twierdzeniom dotyczącym przebywania powoda w warunkach przeludnienia, jednakże przedłożył notatkę z 5 czerwca 2013r, o której mowa powyżej, oraz z 23 kwietnia 2013r./ k.18/ ,z których wynika, że powód przebywał w celach o powierzchni od 16 do 16,5 m² w ilości osób wskazującej na przeludnienie ,bowiem z notatki wynika, że ilość osób przekraczała warunkowaną przepisem art.110§2 k.k.w. powierzchnię 3m² na jednego skazanego/ najmniej 6 osób łącznie z powodem/ .

Sąd Okręgowy na rozprawie apelacyjnej w dniu 27 czerwca 2014 r. zobowiązał pełnomocnika pozwanego na do złożenia wykazu cel, w których przebywał pozwany z dokładnym określeniem ilości osób w nich przebywających w poszczególnych datach, ewentualnie o podanie czy przedłożona notatka służbowa wskazuje na rzeczywistą ilość osób osadzonych w celi przez cały wskazany w niej okres.

Jak wynika z pisma pełnomocnika strony pozwanej, notatka służbowa wskazuje na rzeczywistą ilość osób, które przebywały z powodem w trakcie jego pobytu w zakładzie karnym. Trudno zatem zgodzić się z Sądem Rejonowym, że materiał dowodowy nie pozwala na ustalenie pobytu powoda w przeludnionych celach w okresie przez niego wskazanym. Należy zatem stwierdzić, że działanie pozwanego polegające na osadzeniu powoda przez okres od 4.10.2011r. do 14.11.2012r. nie spełniało wymogu określonego przez art.110 §2 k.k.w. i miało charakter bezprawny. Zdaniem Sądu Okręgowego sam fakt osadzenia osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na jednego osadzonego mniejszej niż 3m² może stanowić wystarczającą przesłankę do przyjęcia, że nastąpiło naruszenie dobra osobistego skazanego w rozumieniu przepisów art.23 i 24 k.c., a mianowicie prawa człowieka do poszanowania godności.

Zgodnie z treścią art. 23 k.c. dobra osobiste człowieka pozostają pod ochroną prawa cywilnego, niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach (np. przepisach prawa karnego). Jednym z takich dóbr jest godność człowieka, każdego bez wyjątku, która w świetle art. 30 Konstytucji jest przyrodzona i niezbywalna, stanowiąc źródło wolności i praw człowieka i obywatela, która jest również nienaruszalna, zaś jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Obowiązek ten powinien być w szczególności wykonywany przez władze publiczne wszędzie tam, gdzie Państwo Polskie działa w sferze władztwa publicznego realizując swoje zadania represyjne i których wykonywanie nie może prowadzić do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności niż to wynika z zadań ochrony i celu zastosowania środków.

Należy zwrócić uwagę, że każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny, o czym stanowi art. 41 ust. 4 Konstytucji. Humanitarne traktowanie, jak już wskazał powód, nie może polegać tylko na zakazie tortur czy poniżającym traktowaniu, ale także chodzi o takie postępowanie z osobą skazaną, które uwzględnia i respektuje pewne minimalne potrzeby każdego człowieka, odnosząc je do przeciętnych standardów danego społeczeństwa. Również więzień może domagać się takich przeciętnych, minimalnych standardów bytowych odbywania kary pozbawienia wolności (por. wypowiedź Rzecznika Praw Obywatelskich J. K. zawarta w artykule p.t.: „Trzeba ograniczyć czas przebywania więźniów w ciasnych celach”, Rzeczpospolita z dnia 22 lutego 2008 r.).

Państwo musi być pewne, że osoba pozbawiona wolności przebywa w warunkach zapewniających poszanowanie ludzkiej godności oraz że sposób i metody wykonywania środka nie narażają jej na cierpienie lub trudności spowodowane intensywnością przekraczającą niemożliwy do uniknięcia poziom cierpienia związany z samym uwięzieniem i że, zgodnie z rozsądnymi w sytuacji uwięzienia potrzebami, jej zdrowie i dobre samopoczucie są odpowiednio chronione (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w S. z dnia 24 lipca 2001 r., sprawa V. v. Litwa, nr sprawy 44558/98).

Powód przebywał w przeludnionych celach przez okres od dnia 4 października 2011 r. do dnia 14 listopada 2012 r., czyli niewiele ponad rok, co musiało stanowić znaczący dyskomfort pomijając ten, który wpisany jest w charakter kary pozbawienia wolności. Powyższe skutkowało uznaniem, że zachodziły przesłanki odpowiedzialności pozwanego w tym zakresie i zasądzenia zadośćuczynienia. Wskazać przy tym należy, że użyte w art.448 k.c. sformułowanie „Sąd może przyznać temu, czyje dobro zostało naruszone odpowiednią sumę pieniężną tytułem zadośćuczynienia..” nie oznacza fakultatywności przyznania zadośćuczynienia. Swoboda decyzji sądu dotyczy rozmiaru zadośćuczynienia, w odniesieniu do którego możliwe jest rozważanie zmniejszenia go, stosownie do ewentualnych zarzutów pozwanego.

Kryterium dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia stanowi rozmiar i intensywność krzywd, ocenianych według pewnych obiektywnych miar oraz stopień negatywnych konsekwencji dla pokrzywdzonego wynikających z dokonanego naruszenia dobra osobistego, w tym także niewymiernych majątkowo. Globalnie ujęte skutki umieszczenia skazanego w przeludnionej celi winny stanowić o takim ukształtowaniu wysokości zadośćuczynienia, by nie miało ono charakteru symbolicznego, lecz odzwierciedlało doznaną krzywdę, nie będąc też nadmierne i nie naruszając funkcji kompensacyjnej, przy uwzględnieniu przeciętnego poziomu życia w kraju. Należy również mieć na uwadze sytuację gospodarczą państwa i brak możliwości budowania zakładów karnych, w takim zakresie, by każdemu skazanemu zapewniać podstawowe warunki bytowe, w szczególności przysługującą mu powierzchnię w celi.

W niniejszej sprawie uznając, że zostało naruszone dobro powoda –godność osobista. Sąd miał na uwadze ,że osadzenie w celi przeludnionej miało charakter w miarę długotrwały –od 4.10.2011r. do 14.11.2014r. Nie bez znaczenia pomimo konieczności zapewnienia godnych warunków osadzonych jest fakt ,że powód od wielu lat przebywa w zakładach karnych /30 lat /w konsekwencji wcześniejszych przewinień , a dokonując przestępstw miał świadomość warunków panujących w tych zakładach .

Dalej wskazać należy na podnoszony przez pozwanego dyskomfort związany z załatwianiem potrzeb fizjologicznych w nieodpowiednio urządzonej w celi kącikiem sanitarnym ,który nie zapewniał intymności nie mógł stanowić podstawy do uznania roszczenia powoda .

Zgodnie z treścią przepisu § 28 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno – porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. z 2003 r., nr 152, poz. 1493) niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekłujące użytkowanie. W niniejszej sprawie powód wskazał, że w żadnej z cel, w których przebywał kącik sanitarny nie był całkowicie zabudowany, a od reszty pomieszczenia oddzielony był jedynie prowizoryczną ścianką o wysokości 1,30 m i zasłoną wiszącą na wejściu. Jednakże z uwagi na fakt, że powód nie wskazał dokładnie w trakcie postępowania, w jaki sposób przedmiotowy kącik był usytuowany w stosunku do reszty celi i nie wykazał również, by płyta wysokości metra trzydzieści była niewystarczająca dla zachowania intymności osób przebywających w celu, chociaż zgodnie z art. 6 k.c. to na nim spoczywał ciężar udowodnienia powyższych okoliczności, Sąd Okręgowy uznał, że nie wykazał on że powyższe stanowiło naruszenie jego dobra osobistego w postaci godności. Nadto wskazać należy ,że umieszczenie kącika sanitarnego w celi jest wpisane w istotę odbywania kary pozbawienia wolności ,powód nie może oczekiwać zapewnienia warunków podobnych jak poza zakładem karnym Sąd Okręgowy podziela stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w orzeczeniu z dnia 5 lipca 2012r.IV CSK 603/11 w którym wskazał, że choć godne warunki odbywania kary obejmują również zapewnienie prywatności i intymności związanej m.in. z załatwianiem potrzeb fizjologicznych , to nie przewidują one zapewnienia samodzielności pomieszczeń przeznaczonych na toalety i ich oddzielenia murem od pozostałej części.

Odnośnie zarzutu dotyczącego braku odpowiedniej dezynfekcji w celach w związku z występowaniem pluskiew wskazać należy ,że z niekwestionowanej przez powoda notatki służbowej dnia 4 czerwca2013r./ k.48 akt/ przedłożonej przez pozwanego wynika ,że Zakład Karny we W. ma podpisaną umowę z Przedsiębiorstwem (...) w P. na wykonywanie usługi dezynsekcyjnej i deratyzacyjnej na terenie zakładu oraz monitoringu ustawionych pułapek. Powyższa usługa wykonywana jest jeden raz w kwartale. Natomiast w terminie od października 2011r. do listopada 2012r. usługa była wykonana 4 razy. Procesem (...) w danym okresie objęty był cały zakład w tym cele wskazywane przez powoda 297,306 i 307.Ponadto w roku 2011 przeprowadzono dezynsekcję cel mieszkalnych, a w ZK W. obowiązuje harmonogram dezynsekcji oraz dezynfekcji w celach mieszkalnych.

Powód nie wykazał braku stosownych działań pozwanego w zakresie zwalczania pojawiających się insektów jak również, aby w celach były nieodpowiednie warunki w postaci m.in., braku ciepłej wody, braku dostępu do koców, łóżek nie odpowiadających wymogom i zasadom bezpieczeństwa.

Jeśli chodzi o podnoszone przez powoda kwestie stresu przed agresją i osadzania więźniów bez selekcji, należy wskazać, że zgodnie z treścią art. 82 k.k.w., w celu stworzenia warunków sprzyjających zapobieganiu szkodliwym wpływom skazanych zdemoralizowanych i zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w zakładach karnych, dokonuje się klasyfikacji osadzonych w oparciu między innymi o kryterium ich demoralizacji i zagrożenia społecznego. Stwierdzić należy, że z powyższej normy wynika obowiązek dla zakładu karnego, by przy dokonywaniu doboru skazanych mających odbywać karę pozbawienia wolności w jednej celi, kierował się między innymi powyższym kryterium. Jednakże stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego to kryteria o charakterze wybitnie ocennym, a zatem ich ocena może być bardzo subiektywna. Powód nie sprecyzował zaś powyższego zarzutu, a zatem należało uznać go za gołosłowny, gdyż nie wykazał, by pozwany nie zastosował się do obowiązku wynikającego z powyższego przepisu.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Okręgowy mając na uwadze kryteria wyżej wskazane uznał, że z tytułu zadośćuczynienia powód winien otrzymać za roczny pobyt w celi przeludnionej kwotę 1500 zł. Dalej idące żądania powoda należy uznać za wyjątkowo wygórowane i wskazujące nie tyle na chęć uzyskania rekompensaty co za dążenie do wzbogacenia się. Powyższa kwota odpowiada doznanej krzywdzie i pozostaje w należytej proporcji do świadczeń zasądzonych na rzecz osób pozbawionych wolności przebywających w zakładach karnych w warunkach przeludnionych cel.

Ubocznie wobec twierdzeń powoda, jakoby nie przyznanie mu pełnomocnika z urzędu stawiało go w gorszej sytuacji procesowej wskazać należy, że postanowieniem Sądu Rejonowego w Szamotułach z dnia 6 lutego 2013 r. jego wniosek w tym zakresie został oddalony. Powód mimo stosownego pouczenia powyższego orzeczenia nie zaskarżył.

Z powyższych względów, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. zasądził na rzecz powoda kwotę 1.500 zł, a w pozostałym zakresie apelację oddalił (art. 385 k.p.c.)

Z uwagi na sytuację majątkową powoda, nie posiadającego majątku i nie świadczącego pracy w Zakładzie Karnym Sąd Okręgowy, na podstawie art. 102 k.p.c., nie obciążył powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego przed sądem pierwszej i drugiej instancji.

/-/ D. Silska /-/ A. Czarnecka /-/ R. Kubiak